

ВИДИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ТА МЕТОДИ ЇЇ ОЦІНЮВАННЯ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Проведено класифікацію видів економічної ефективності стандартизації. Проаналізовано методи оцінки економічної ефективності впровадження стандартів.

Ключові слова: стандартизація, економічна ефективність, ефективність стандартизації.

Abstract

Classification of types of economic efficiency of standardization is carried out. Methods of assessing the economic efficiency of implementation of standards are analyzed.

Key words: standardization, economic efficiency, standardization efficiency.

Вступ

Ефективність стандартизації проявляється в тому, що стандарти як документи, маючи відносно низьку вартість, при впровадженні дозволяють покращити діяльність підприємства, продукцію, послуги, а отже - отримати прибуток, який доволі часто вищий за вартість купленого стандарту.

Стандартизація - діяльність, що полягає у встановленні положень для загального і багаторазового застосування щодо наявних чи можливих завдань з метою досягнення оптимального ступеня впорядкування у певній сфері, результатом якої є підвищення ступеня відповідності продукції, процесів та послуг їх функціональному призначенню, усуненню бар'єрів у торгівлі і сприянню науково-технічному співробітництву[1].

Найважливішою функцією стандартизації є прискорення впровадження та освоєння нової техніки, сучасних технологій, що призводить до підвищення та поліпшення якості товарів і послуг. В нормативних документах встановлюються основні показники до якості товарів та послуг, які виробляються і надаються сьогодні, а також показники цієї продукції на майбутнє шляхом включення в них перспективних вимог. Тому ефективність від стандартизації по суті є ефектом від впровадження науково-технічного прогресу в матеріальному виробництві на базі методів і засобів стандартизації [2].

Питання економічної ефективності стандартизації продукції та послуг досліджуються такими авторами як: Л.С. Кириченко, О.В. Коваль, А.А. Самойленко та іншими.

Визначення економічної ефективності стандартизації – складне завдання, яке охоплює певні напрямки економіки країни.

Під економічною ефективністю стандартизації розуміють підвищення продуктивності суспільної праці чи економію витрат живої і відтвореної праці, що пов'язано із задоволенням різноманітних потреб суспільства. Цей критерій у найбільш загальному вигляді відображає економічну корисність здійснюваних заходів зі стандартизації. Разом із цим в кожному окремому випадку цей критерій має свій конкретний зміст і форму вираження.

Проектна економічна ефективність — це можлива ефективність, яка визначається при розробці перспективних та поточних планів. При визначенні народногосподарського ефекту враховується фактор часу (за який час окупляться витрати на проведення робіт на стадії проектування). Чим менший термін проектних робіт до серійного виробництва продукції, тим вищим буде економічний ефект.

Залежно від мети визначення економічної ефективності, повноти охоплення економічних наслідків стандартизації, масштабів проведення розрахунків (економіка в цілому, галузь, підприємство) і періоду часу, в який виконуються розрахунки (стадія розробки стандарту,

впровадження стандарту, випуск і експлуатація стандартної продукції"), економічну ефективність класифікують за такими видами (таблиця 1).

Таблиця 1. Класифікація видів економічної ефективності стандартизації [2]

Види економічної ефективності стандартизації	Класифікаційна ознака	Зміст окремих видів
Абсолютна порівняльна	Мета визначення: - виявлення загальної суми ефекту; - визначення коефіцієнта економічної ефективності;	Абсолютна - визначається відношенням приросту національного доходу в порівняльних цінах. Порівняльна - визначається при виборі найкращого із можливих варіантів заходів до стандартизації і характеризує переваги одного варіанта перед іншими.
Розрахункова фактична	Стадія проведення розрахунків: - розробка; - впровадження нормативних документів; - випуск стандартної продукції; - експлуатація стандартної продукції	Розрахункова - визначається на основі нормованих даних, які отримані при впровадженні нормативних документів на конкретному підприємстві чи в окремому відомстві. Фактична - визначається на основі фактичних даних, які отримані в результаті випуску та експлуатації стандартизованої продукції в конкретних умовах відомства чи підприємства.
Загальна приватна	Повнота охоплення наслідків стандартизації	Приватна - характеризує економічну доцільність окремих видів нормативних документів чи приватний ефект, який отримують у різних сферах створення і споживання стандартної продукції.

При визначенні виду економічної ефективності стандартизації використовують різні показники. Так, при визначенні порівняльної ефективності використовують витрати, термін окупності, коефіцієнт економічної ефективності та інші.

Існують декілька методів оцінки економічної ефективності впровадження стандартів, які розподіляються на якісні та кількісні.

Якісні методи розрахунку дають змогу провести порівняльний аналіз стандартів, які впроваджуються з існуючими. Кількісні методи розрахунку надають можливість оцінити ефективність стандартизації в кількісних характеристиках в залежності від критерію оцінки [3].

Розглянемо існуючі методи оцінки економічної ефективності впровадження стандартів. Класифікацію існуючих методів оцінки економічної ефективності впровадження стандартів відображено на рис. 1.

Матричний метод полягає у використанні спеціальних таблиць (матриць), які після їх заповнення дають змогу зробити порівняльний аналіз.

Метод оцінювання ефективності стандартизації дає змогу коефіцієнтами вагомості об'єктів і видів стандартів визначити пріоритетність нових стандартів. Відповідно до методу оцінки ефективності стандартизації за коефіцієнтами вагомості всі об'єкти та види стандартів поділяють на групи, кожна з яких має свої коефіцієнти вагомості. Загальний чи табличний коефіцієнт вагомості визначають як:

$$W = \sum x_i y_i, \quad (1)$$

де W – коефіцієнт вагомості стандартів; x_i і y_i – коефіцієнти вагомості об'єктів та видів стандартів. Безпосереднє визначення економічної ефективності H заданих стандартів ведуть за формулою

$$H = \sum Q_m V_N, \quad (2)$$

де H – економічна ефективність стандарту; Q_m - обсяг виробництва конкретного виду продукції в певний період, ум. од.; V – фактор оцінювання заданої продукції; N – обсяг стандартизації.

Рис. 1. Класифікація існуючих методів оцінки економічної ефективності впровадження стандартів

Метод аналізу нового стандарту полягає у визначенні та аналізі економічної ефективності його за наступними критеріями:

- зменшення кількості різновидів (типорозмірів) продукції однакового призначення;
- підвищення коефіцієнта взаємозамінності;
- підвищення коефіцієнта стандартизації.

Цей метод використовують переважно для визначення економічної ефективності стандартів на продукцію (ТУ, технічних специфікацій тощо) та їх удосконалення.

Вибір методики розрахунку економічної ефективності стандартизації визначається, у першу чергу, джерелом отримання економічного ефекту, а також наявністю тих чи інших вихідних даних, які використовуються у розрахунках.

Висновки

Визначення ефективності стандартизації займає важливе місце в загальній теорії стандартизації. Дослідження видів економічної ефективності та існуючих методів оцінювання ефективності дозволяє констатувати, що економічний ефект стандартизації є важливим показником при обґрунтуванні доцільності розробки і використання нормативних документів, вибору оптимальних параметрів, раціонального розподілу ресурсів і оцінки подальшого розвитку стандартизації. Причому, визначення економічного ефекту від стандартизації дозволяє привести показники якості продукції у відповідність із сучасними досягненнями науки і техніки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про стандартизацію: Закон України від 05.06.2014 №2408-111 (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] // Сайт Верховної Ради України. - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1315-18>.
2. Бондаренко С.М. Методологічні основи ефективності стандартизації / Бондаренко С.М., Валага Л.Ю. Вчені записки Університету «КРОК». - Випуск 32. - Том 1. - 2012.
3. Кириченко Л.С. Стандартизація і сертифікація товарів та послуг: підручник Л.С. Кириченко, А.А. Самойленко. - Х.: Вид-во «Ранок», 2008.-240 с.

Плешко Олена Олександрівна — студентка групи МСС-14б, факультет комп'ютерних систем і автоматики, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: fkca.mcc14poo@gmail.com

Глушченко Лариса Дмитрівна — канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємства і виробничого менеджменту, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: lglushenko@gmail.com

Pleshko Elena A. — student of group MSS-14b, faculty of computer systems and automatics, Vinnitsa National Technical University, Vinnytsia, e-mail: fkca.mcc14poo@gmail.com

Glushchenko Larisa D. — Cand. Sc. (Econ.), Assistant professor of the Chair of Economics of Enterprise and Production Management, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: lglushenko@gmail.com